

УДК 343.97

ПОЛІТИКО-КОН'ЮНКТУРНІ ФАКТОРИ ОЦІНОК ПОЛІТИЧНИХ ЗЛОЧИНІВ У МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Орлов Юрій Володимирович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального
права і кримінології факультету № 1
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

Дундич Лейла Валеддинівна,
кандидат юридичних наук,
завідувач навчально-методичного
відділення (Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Херсон, Україна)

Статтю присвячено кримінологічному аналізу політико-кон'юнктурних факторів оцінки політичних злочинів у міжнародному вимірі. Охарактеризовано передумови кримінологічного прогнозу міжнародної (зовнішньополітичної) оцінки певного політичного акта та / або практик як злочинних. Надано опис і пояснення п'яти груп політико-кон'юнктурних факторів визначення позиції суб'єктів міжнародного права щодо застосування конкретного права для визначення правомірності чи протиправності актів держав та їхніх посадових осіб як політичних злочинів.

Ключові слова: політичний злочин, міжнародне право, політико-кон'юнктурні фактори, кримінологічний аналіз, прогноз.

POLITICAL-CONJUNCTURAL FACTORS OF EVALUATION OF POLITICAL CRIMES IN THEIR INTERNATIONAL DIMENSION: CRIMINOLOGICAL ANALYSIS

Orlov Yurii Volodymyrovych,
Doctor of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of Criminal
Law and Criminology, Faculty № 1
(Kharkiv National University of Internal
Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Dundykh Leila Valeddynivna,
Candidate of Law, Head of the
Department of Teaching and Methodical
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The article is devoted to criminological analysis of political-conjunctural factors of evaluation of political crimes in their international dimension. It characterizes preconditions of criminological prognosis of international (foreign-policy) evaluation of a certain political act and/or practices as crimes. Firstly, they concern criminologically significant aspects of

political activity in the view of their domestic evaluation, including criminal-legal evaluation. Secondly, they concern comprehension of content, territorial scope and efficiency of informational campaigns taking place abroad and aimed at shaping public opinion regarding mentioned activity. Thirdly, they concern concrete configuration of objective factors influencing formation of a certain evaluation by different subjects of international relations taking into consideration their political legal personality.

The first two preconditions are established engaging a complex of well-known in criminology means, methods of collection and analysis of information. Main issues in this concern the following: defining its sources, ensuring promptness, objectivity, credibility and completeness of criminological information, its integration to the system of public administration in the sphere of crime combating and maintaining national security. The third precondition is hardly predictable and in many senses is defined on an ad hoc basis. Political-conjunctural factors remain high in their structure.

The article ascertains, characterizes and explains five groups of political-conjunctural factors of defining position of international legal subjects concerning application of concrete right for establishing legality or illegality of acts committed by states and their public authorities and evaluating them as political crimes. They encompass: a) geopolitical weight (significance) of evaluating subject; b) character of relationship between evaluating state (organization) and a guilty party – the state that has committed international offence; c) character of relationship between evaluating state (organization) and aggrieved party – with certain state or group of states; d) concrete historical political moment defined by essential geopolitical, regional and individual interests of internationally significant subjects evaluating activities of separate states and their authorities; e) predicted political, economical, ecological, military, anthropological consequences that may happen under a number of scenarios of certain forms of confrontation with the guilty party as a reaction to the latter committing international offence and also taking into consideration political consequences of bringing to criminal prosecution their senior officials engaging mechanisms of international justice.

Key words: political crime, international crime, political-conjunctural factors, criminological analysis, prognosis.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації жодна країна світу не є ізольованою ані в політичному чи економічному, ані в культурному контексті. І було б великою помилкою не зважати на зовнішньополітичну кон'юнктуру в процесі державного управління, зокрема щодо протидії злочинності. Міжнародна глобальна політика (економіка) об'єктивно є чинником, що визначає системні конфігурації національної, регіональної політики, народного господарства, стану довкілля, злочинності. Розуміння та врахування закономірностей дії цього фактора життєво необхідні для будь-якої держави. Ігнорування ж цих обставин тягне за собою а) самоізоляцію країни, поєднану з посиленням авторитарних, тоталітарних тенденцій функціонування політичного режиму або б) втрату державного суверенітету як результат припинення існування держави де-юре чи-то фактичну втрату за збереження номінальних параметрів державності. Як перша, так і друга ситуація розвивається за криміногенними, політично-кримінальними сценаріями. Але найбільший парадокс полягає в тому, що ці процеси відбуваються виключно під прикриттям тези про необхідність протидії політичній злочинності – чи то зовнішній агресії, втручання у внутрішні справи держави, підривної діяльності (тероризму, екстремізму у всій багатоманітності їх проявів), чи то узурпації влади представниками внутрішньодержавних політичних еліт і пов'язаним із нею кримінальним практикам.

Тож міжнародний вимір оцінки політичного злочину практично завжди визначається конфліктом політичних інтересів різних акторів міжнародної політики та їхніх груп. Від знання про те, які закономірності, фактори лежать в основі прийняття політичних та водночас правозастосовних рішень, значною мірою залежать не лише

сценарії розвитку криміногенної обстановки в державі, але й забезпечення миру в окремих регіонах світу та й світі загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принагідно зауважимо, що різні аспекти протидії політичній злочинності тією чи іншою мірою висвітлювались у працях таких учених, як О.М. Бандурка, В.М. Бурлаков, Я.І. Гілінський, В.О. Глушков, О.М. Дрьомін, Н.А. Зелінська, П.А. Кабанов, О.М. Литвинов, В.В. Лунєєв, А.Л. Сморгунова, А.М. Черниш, Д.А. Шестаков, та деяких інших. Проте дослідженню політико-кон'юнктурних факторів оцінки політичних злочинів у міжнародному вимірі увага окремо не приділялася, що й зумовлює *актуальність теми статті*.

Метою статті є визначення переліку та змісту політико-кон'юнктурних факторів оцінки політичних злочинів у міжнародному вимірі, формування пропозицій щодо їх врахування у справі протидії політичній злочинності.

Виклад основного матеріалу. Доводиться констатувати, що нині немає жодних гарантій того, що оцінена всередині держави як правомірна, та чи інша політична практика, акція не знайде протилежної оцінки з боку інших суб'єктів міжнародних відносин і навпаки. Внутрішньополітичні ж метаморфози в окремій державі, враховуючи її місце на геополітичній мапі світу (і як суб'єкта, і як об'єкта впливу), здатні зумовити найбільш радикальні реакції з боку інших держав, організацій, аж до застосування сили, відкритих чи прихованих інтервенцій.

Викладені обставини коротко обґрунтовують кримінологічну значущість міжнародного виміру оцінок політичних злочинів. Незважаючи на те, що він не має здебільшого *прямого* стосунку до внутрішньодержавної кримінологічної практики, знання про підходи, принципи, норми, якими керуються при цьому різні міжнародні суб'єкти, здатні суттєво вплинути на кримінологічне прогнозування такого: а) політичних криміногенних ризиків і загроз національній безпеці, що формуються у сфері зовнішньої політики іноземних держав, міжнародних організацій та пов'язані з їхніми оцінками внутрішньодержавних подій; б) можливостей залучення міжнародних ресурсів (юрисдикційних, організаційних, технічних тощо) для стабілізації внутрішньодержавної криміногенної ситуації, захисту кордонів і національної безпеки загалом. Оперування прогностичним знанням відповідного значення видається важливим під час прийняття стратегічних рішень у сфері протидії злочинності, дає змогу більш точно передбачити спектр зовнішньополітичних загроз, вчасно виробити та реалізувати упереджувальні правові, організаційно-управлінські, дипломатичні, військові заходи.

В основі кримінологічного прогнозу міжнародної (зовнішньополітичної) оцінки певного політичного акта та / або практик як злочинних лежать кілька передумов. По-перше, знання про кримінологічно значущі аспекти політичної діяльності в аспекті їх внутрішньодержавної оцінки, зокрема з кримінально-правового погляду. По-друге, знання змісту, території поширення та ефективності інформаційних кампаній, що проводяться за межами країни та спрямовані на формування суспільної думки щодо вказаної діяльності. По-третє, конкретна конфігурація об'єктивних факторів, що впливають на формування відповідної оцінки різними суб'єктами міжнародних відносин з урахуванням їхніх політичних інтересів, правосуб'єктності.

Перші дві передумови діагностуються із застосуванням комплексу досить відомих у кримінологічній науці засобів, методів збирання, аналізу інформації. Головними проблемами тут залишаються визначення її джерел, забезпечення оперативності, об'єктивності, достовірності та повноти кримінологічної інформації, її інтеграція до систем управління у сфері протидії злочинності та забезпечення національної безпеки. Третя ж передумова є складно прогнозованою, багато в чому визначається ситуативно. А втім, абстрагуючись від конкретного змісту факторів оцінки політичних злочинів суб'єктами міжнародних відносин, вважаємо за можливе та доцільне виділити принаймні дві узагальнені їхні групи – правові та політико-кон'юнктурні.

Правові фактори оцінок політичних злочинів у міжнародному вимірі визначають юридичну систему координат, в якій відбувається первинне орієнтування суб'єктів міжнародних відносин, зацікавлених та / або зобов'язаних надати оцінку політично-

му злочину (правомірній поведінці). Ця система координат має дві умовні нормативні підсистеми: а) міжнародне кримінальне право: конвенційна підсистема (Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), міжнародні конвенції з боротьби з тероризмом, політичною корупцією) та підсистема *ad hoc* – статuti військових, кримінальних трибуналів, змішаних (гібридних) міжнародних судів; б) право міжнародної відповідальності. Загалом, правові фактори оцінок у їхньому, перш за все, нормативному аспекті, добре вивчені й описані юридичною наукою. Натомість міжнародне правозастосування – зовсім інша сфера правової дійсності, що розвивається за власними закономірностями. В основі останніх чільне місце посідають політико-кон'юнктурні фактори.

Політико-кон'юнктурні фактори оцінок політичних злочинів у міжнародному вимірі є групою чинників, що визначають залежність між офіційною кваліфікацією, оцінкою та політичними інтересами відповідних суб'єктів. Тож вони полягають, передусім, у неоднорідності міжнародних політичних акторів, їхніх інтересів у конкретних ситуаціях надання оцінок. Під час формування останніх, *окрім (а іноді – всупереч) правових основ*, враховується таке:

а) геополітична вага (значення) суб'єкта надання оцінки. Треба визнати, що міжнародне право – це право сильного. На жаль. І, як би ми не наводили контраргументи, посилаючись на рівність прав, останнє нівелюється політичною доцільністю та спроможністю. На Нюрнберзькому процесі військові злочини (Катинський, Харківський розстріли польських офіцерів), злочини проти людяності, що виявилися в бомбардуваннях Дрездена, Хіросіми, Нагасакі, не розглядалися лише остільки, оскільки суддівський корпус *міжнародного* трибуналу був представлений *чотирма* країнами-переможцями. І хоча створення й функціонування МКС є суттєвим кроком на шляху до уміжнароднення, якщо так можна висловитись, процедури надання оцінок політичним злочинам, то силова природа міжнародного права (зокрема, в частині права міжнародної безпеки) все ж концептуально залишається незмінною у своїй непоступливості гегелівському чистому, ідеалістичному (а тому – утопічному) праву в собі;

б) характер неформальних взаємин (економічних, військових, стратегічно політичних зв'язків і такого подібного) держави (організації), яка надає оцінку, із винною стороною;

в) потерпіла сторона – певна держава чи група держав, характер неформальних взаємин із ними з параметрами, аналогічними тим, що встановлюються щодо винної сторони. Слушною в цьому контексті видається думка Н. Крісті, який вказує: «Великі та могутні держави і невеликі країни, які мають впливових покровителів, краще захищені від свавілля закону, аніж ті, у кого немає стійких зв'язків із серйозною силою» [1, с. 14];

г) конкретно-історичний політичний момент, який визначається актуальними геополітичними, регіональними й індивідуальними інтересами суб'єктів надання міжнародно значущої оцінки діяльності окремих держав, їхніх керівників. Доцільно також наголосити на тому, що міжнародна політика традиційно спирається на наявність конфлікту інтересів на регіональному чи глобальному рівні. Ці конфлікти, як правило, протікають у неочевидних формах, не передбачають прямої, безпосередньої конфронтації сторін. Останні широко використовують засоби безструктурного управління (зокрема, тероризм), вдаючись до маніпуляцій в оцінках подій міжнародного значення з урахуванням власних стратегічних та / або тактичних цілей, завдань і засобів їх досягнення, виконання в конкретній точці планети. Оцінка певного діяння як політичного злочину в міжнародному вимірі в цьому контексті (навіть щодо третьої сторони, яка не бере участі у конфліктній взаємодії) розглядається як засіб управління, перерозподілу сфери впливу в регіоні та геополітичній мапі світу загалом;

г) прогнозовані політичні, економічні, екологічні, військові, антропологічні наслідки, що можуть настати за низкою прогнозних сценаріїв конкретних форм конфронтації з винною стороною як реакції на вчинене нею міжнародне правопорушення, а також з урахуванням політичних наслідків притягнення її вищих посадових осіб до кримінальної відповідальності за механізмами міжнародної юстиції.

Отже, рішення, яке приймається щодо вчиненого політичного злочину (або правомірної поведінки), є середньозваженим з урахуванням зазначених політично значущих обставин. При цьому важливо розуміти, що суттєвим інструментом політичного маневрування є своєрідна правова дискреція, яка надає можливість або засудження міжнародно-протиправного діяння держави без визначення злочинності політичної діяльності його керівництва, або з таким визнанням. Тут треба мати на увазі, що офіційне оформлення рішення хоча б про початок міжнародного розслідування подібних злочинів (скажімо, початок судового розгляду в МКС або створення трибуналу в порядку *ad hoc*) означало б надання офіційної кримінально-правової кваліфікації дій вищих посадових осіб держави й обов'язково тягнути за собою низку юрисдикційних процедур. Автоматично це означає розрив дипломатичних відносин, економічного, військового та іншого міжнародного співробітництва з такою державою. Зрештою, це ставить сторони у загрозу безпосередньої військової конфронтації. Саме тому в міжнародній практиці використовують описану вище «політико-правову подушку» задля забезпечення «політично коректного» пом'якшення відповідальності засобами правового компромісу, а по суті – нівелювання принципу верховенства права.

У зазначеному контексті треба відрізнити підходи, якими оперують у своїх оцінках політичних злочинів окремі держави та міжнародні організації як суб'єкти міжнародних відносин. Одразу ж зауважимо на ключовій тезі: жоден із вказаних політичних акторів у міжнародно-правовому значенні не є суб'єктом офіційної кваліфікації злочинів. На роль такого суб'єкта може претендувати лише МКС (у майбутньому, ймовірно, також міжнародні кримінальні (військові) трибунали). І це є принципово важливим моментом. Треба бути свідомим того, що навіть Рада Безпеки ООН у своїх резолюціях не надає офіційної кваліфікації злочинів. Загалом, такі резолюції хоча й розглядаються в міжнародному праві як правовстановлюючі акти, за змістом своїм вони є суто політичними, що втілюють аналогічну оцінку тих чи інших подій. А тому за формально-юридичного підходу у сфері міжнародної кримінальної юстиції вони не повинні тягнути жодних правових наслідків.

Лише МКС за природою своєї правосуб'єктності, не властивої жодному іншому органу чи організації в міжнародно-правовому просторі, уповноважений у процесі відповідних проваджень надавати таку кваліфікацію, яка має бути сприйнята та визнана всіма державами-підписантами. І лише такими державами, які до того ж й ратифікували Римський Статут (або уклали окремий договір), обмежується коло суб'єктів, для яких надана МКС оцінка злочинності діяння є обов'язковою та офіційною (про вирок МКС тут не йдеться). Для решти держав і міжнародних організацій *маємо констатувати абсолютну відсутність «точок опору», визначених правовими приписами орієнтирів, правил, якими б вони керувалися під час прийняття рішення щодо злочинності / правомірності політичних практик, врахування їх у своїй узгодженій зовнішній політиці.* Звісно, що є визначення відповідних злочинів у вельми широкій базі джерел міжнародного кримінального права, про що ми говорили вище. Однак у цьому контексті важливим є правозастосовний аспект, що виявляється у загальновизнаному акті компетентного (тобто на підставі належної правосуб'єктності) суб'єкта, в якому надається офіційна кваліфікація. Саме на останній має ґрунтуватися публічно-правова оцінка та комплекс міжнародно-правових заходів реагування, зокрема превентивних. Утім, сучасний рівень розвитку міжнародного публічного права не дає змоги таким оцінкам у більшості своїй виходити за межі політичного значення.

Що стосується офіційної оцінки (з боку представників влади) окремою державою подій в іншій суверенній державі, то, передусім, ще раз наголосимо, що вона лежить виключно в політичній площині. Цілком зрозуміло, що орієнтирами для такої оцінки можуть виступати міжнародні нормативно-правові акти, в яких передбачаються ознаки окремих складів політичних злочинів. Утім, кожна окрема держава не є суб'єктом офіційно-міжнародної кваліфікації, а пріоритетом застається політична доцільність: зовнішньополітичні інтереси в регіоні та / або геополітичні інтереси. Перелік останніх не є вичерпним і може конкретизуватися через віддалені економічні цілі і

тому подібне. З огляду на це ми не можемо виділити бодай приблизних усталених у практиці *міждержавних* відносин критеріїв оцінки злочинності політичних практик у зарубіжних країнах. І це наочно підтверджується на прикладі «сирійської кризи», що бере свій відлік із 2011 й досі триває. Політична діяльність президента Сирії та інших посадових осіб набула різко протилежних оцінок Російської Федерації [2], з одного боку, та США і їхніх союзників по НАТО – з іншого [3]. Аналогічним чином, але з протилежним значенням були оцінені й події в Україні початку 2014 року вказаними країнами. Це ще раз підтверджує винятковий релятивізм подібного роду оцінок, в основі яких є не право, а політична доцільність.

Аналогічним чином надаються оцінки міжнародними організаціями внутрішньодержавних політичних злочинів, які за збереження певних правових засад, ґрунтуються на політико-казуїстичному підході. Щодо останнього, то необхідно зважати на кілька обставин. Перш за все, *право міжнародних організацій* має обмежену (хоча й аморфну, чітко не ідентифіковану) сферу поширення, яка в окремих ситуаціях перетинається з правом інших міжнародних організацій. Скажімо, право ООН та право ЄС, європейське право, право Ліги арабських держав тощо. Будучи вираженою у резолюціях, деклараціях і рішеннях Парламентської Асамблеї Ради Європи, Ради Безпеки ООН, Ради ЄС та інших органів, оцінка політичних злочинів із боку одних міжнародних організацій далеко не завжди знаходить свою підтримку з боку інших.

Наприклад, наочно політико-казуїстичний підхід проявився в резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем» від 27 червня 1996 року № 1096 (1996). У ній засуджуються злочини комуністичного тоталітарного режиму та зазначається таке: «Асамблея рекомендує, щоб злочинні діяння, вчинені окремими особами під час комуністичного тоталітарного режиму, переслідувалися та каралися згідно з нормами кримінального законодавства. Якщо кримінальне законодавство передбачає строк давнини кримінального переслідування, цей строк може бути продовжений, тому що це лише процедурне, а не матеріальне питання. Однак прийняття та застосування зворотного кримінального законодавства не дозволяється. З іншого боку, дозволяється притягати до відповідальності в судовому порядку та карати будь-яку особу за будь-яку дію або бездіяльність, яка на момент її здійснення не була кримінальним правопорушенням відповідно до національного законодавства, але вважалася ним відповідно до загальних правових принципів, *що визнаються цивілізованими країнами*. Асамблея рекомендує, щоб кримінальне переслідування за подібні злочини відбувалося паралельно з реабілітацією осіб, засуджених за «злочини», які не вважаються кримінальними діяннями в цивілізованому суспільстві, а також несправедливо засуджених осіб» [4] (курсив – Ю. О., Л. Д.).

У цій оцінці ПАРЄ відбувається відсилання до національного кримінального права країн, в яких були поширені комуністичні тоталітарні режими. Тож її функція зводиться до світоглядно-орієнтуючої і не має прямої регулятивної властивості. Але, незважаючи на це, така резолюція не була підтримана низкою країн, серед яких – Китайська Народна Республіка, в якій досі комуністична ідеологія є офіційною державною. З огляду на політичні інтереси Ліги арабських держав щодо підтримання тісних контактів із Китаєм ця резолюція не отримала схвального ставлення також із боку цієї міжнародної організації, яка де-факто не визнала злочинними політичні практики представників радянського комуністичного режиму.

Окремим впливовим гравцем із числа міжнародних організацій постає НАТО. Кримінологічно значущі аспекти її діяльності та втілених у рішеннях Ради НАТО оцінок політичних злочинів неодноразово порушувались у різних за галузевою належністю дослідженнях. О.С. Полторацький, зокрема, в цьому контексті слушно зазначає, що характер і масштаби миротворчої діяльності НАТО під час кризи в Косово поставили під сумнів основоположні принципи системи чинного міжнародного права. Виникла очевидна суперечність між концепцією «гуманітарної інтервенції», на якій ґрунтувалась операція «Союзницька сила», та непорушними принципами міжнародного пра-

ва – права державного суверенітету та збереження територіальної цілісності держав. Постало питання щодо легітимності в майбутньому подібних акцій, оскільки з урахуванням не завжди високої ефективності ООН у врегулюванні регіональних криз прецедент останньої операції НАТО може надалі використовуватись для виправдовування практики силового втручання у внутрішньодержавні конфлікти без відповідного мандату Ради Безпеки ООН. Обидва етапи миротворчої діяльності НАТО (боснійський і косовський) можна розглядати як початок відпрацювання нової військової доктрини НАТО, в якій робиться ставка на регіональний конфлікт високого ступеня інтенсивності, що передбачає проведення Альянсом операцій із реагування на кризу із застосуванням будь-якого виду зброї *на основі власного рішення і власної санкції* [5, с. 11] (курсив – Ю. О., Л. Д.).

Унаслідок проведення аналізу проблематики миротворчої діяльності НАТО на Балканах О.С. Полторацький цілком обґрунтовано виокремив комплекс проблем, що потребують свого вирішення. Йдеться про проблему відсутності чітко виписаного юридичного припису щодо можливості (чи необхідності) зовнішнього силового втручання у внутрішньодержавні конфлікти, що виникли на міжетнічній, міжнаціональній чи міжконфесійній основі, та міжнародно-правового тлумачення нової термінології, потреба визначення якої постає як наслідок нових геополітичних перетворень у сучасній системі міжнародної безпеки. Мається на увазі визначення різниці між поняттями «гуманітарна криза», «гуманітарна інтервенція», «гуманітарна катастрофа», «втручання з гуманітарних причин». Необхідно розпочати розроблення з укладання міжнародно-правового документа, де б з урахуванням нових політичних реалій було визначено, в яких випадках і для досягнення яких цілей є допустимим (чи вимагається) використання силових методів [5, с. 12]. Цілком погоджуючись із ученим, підтверджуючи важливість виділених ним проблематичних аспектів *jus ad bellum*, зазначимо, що не менш значущим залишається питання міжнародного унормування діяльності уповноважених суб'єктів із надання офіційної досудової та судової кваліфікації політичних злочинів, тобто їхніх правових, а не політичних оцінок, на підставі яких можливо було б активізувати механізми гуманітарних операцій. Доки це завдання належним чином не буде вирішено, зберігатиметься загроза кримінальних зловживань міжнародним правом. Сама ж оцінка певних політичних практик як злочинних може виступати елементом підготовки до вчинення іншого політичного злочину, його маскування, квазіюридичного обґрунтування, виправдання з боку суб'єкта надання такої оцінки.

Висновки. Незважаючи на значну кількість їхніх правових джерел, варто визнати превалювання саме політико-кон'юнктурних факторів в оцінці фактичних обставин справи та наданні юридичної кваліфікації політичних злочинів у міжнародному вимірі. Вони визначаються неоднорідністю міжнародних політичних акторів та їхніх інтересів.

На формування політичної позиції суб'єктів міжнародного права щодо застосування конкретного права для визначення правомірності чи протиправності актів держав та їхніх посадових осіб впливають такі чинники: а) геополітична вага (значення) суб'єкта надання оцінки; б) характер взаємин держави (організації), яка надає оцінку, із винною стороною – державою, яка вчинила міжнародно-протиправне діяння; в) характер взаємин суб'єкта надання оцінки з потерпілою стороною – певною державою чи групою держав; г) конкретно-історичний політичний момент, який визначається актуальними геополітичними, регіональними й індивідуальними інтересами суб'єктів надання міжнародно значущої оцінки діяльності окремих держав, їхніх керівників; ґ) прогнозовані політичні, економічні, екологічні, військові, антропологічні наслідки, що можуть настати за низкою сценаріїв конкретних форм конфронтації з винною стороною, як реакції на вчинене нею міжнародне правопорушення, а також з урахуванням політичних наслідків притягнення її вищих посадових осіб до кримінальної відповідальності із застосуванням механізмів міжнародної юстиції.

Список використаних джерел:

1. Кристи Н. Ответ насилию. В поисках чудовищ / Пер. с англ. М.А. Мошковой. Москва: Центр содействия реформе уголовного правосудия, 2003. 32 с.
2. Лавров: Москва не пропонуватиме Асаду піти у відставку. BBC Україна. 2013. 8 березня. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2013/03/130308_lavrov_syria_assad_ag (дата звернення: 20.10.2018).
3. Міністр оборони США: ми готові діяти негайно. BBC Україна. 2013. 28 серпня. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/multimedia/2013/08/130828_hagel_interview_bbc_syria_as_video (дата звернення: 20.10.2018).
4. Про заходи щодо ліквідації спадщини колишніх комуністичних тоталітарних систем: резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 27 червня 1996 р. № 1096. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/9CC052FF67F623FC2257D9E0041D022> (дата звернення: 25.10.2018).
5. Полторацький О.С. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.04. Київ, 2003. 15 с.

УДК 343.9 : 343.35 (477)

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННЮ В УКРАЇНІ

Рубан Катерина Павлівна,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри професійних та спеціальних
дисциплін (Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Херсон, Україна)

Цвігуненко Владислав,

курсант (Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

У статті запропоновано низку спеціально-кримінологічних заходів запобігання незаконному збагаченню в Україні, встановлення податкового електронного декларування для державних службовців, оскільки є зв'язок ст. 366-1 «Декларування недостовірної інформації» Кримінального кодексу України зі ст. 368-2 «Незаконне збагачення» Кримінального кодексу України. Зазначено про ініціювання в суді спеціально уповноваженим суб'єктом (наприклад, прокурором, працівником Національного агентства з питань запобігання корупції) позову про визнання фіктивним шлюбу або розлучення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки фіктивні розлучення є спрощеною схемою № 1 для уникнення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Зазначено про усунення протистояння між органами прокуратури та Національним антикорупційним бюро України, передбачення в законодавстві методу «виходу із тіні» як можливості звільнення від кримінальної відповідальності для державного службовця, заборону офшорів для українських чиновників і посадовців.